

اصول روش کاربردی تفسیر

علی نصیری^۱

چکیده

عموم مفسران چه در مرحله فهم و چه در مرحله تفهیم و تفسیر، خود را ملزم به رعایت الگویی خاص نمی‌بینند. مراحل تفسیر سوره‌ها و آیات باید در قالب مدلی روشمند ارائه شود. مدل پیشنهادی، مدلی است که فرآیند تفسیر هر سوره را در ده مرحله و تفسیر آیات را نیز در ده مرحله به تصویر می‌کشد. مراد از تعبیری همچون «مدل»، «فرآیند»، «الگو» و «مراحل»، در حقیقت، روش مناسبی است که در تفسیر سوره یا آیات مدنظر قرار می‌گیرد.

نخستین مرحله از تفسیر قرآن، بررسی شناسنامه هر سوره است. برای ارایه «شناسنامه سوره» ده مرحله پیش‌بینی شده است که عبارت‌اند از: ۱. نام سوره؛ ۲. شمار آیات؛ ۳. جایگاه سوره؛ ۴. فضای نزول؛ ۵. زمان نزول؛ ۶. مکان نزول؛ ۷. اهداف سوره؛ ۸. محتوای سوره؛ ۹. ساختار درونی سوره؛ ۱۰. ساختار بیرونی سوره.

پس از تبیین شناسنامه سوره، نوبت به تفسیر آیات می‌رسد که در ده محور اصلی دنبال می‌شود که عبارت‌اند از: ۱. جایگاه آیه؛ ۲. فضای نزول؛ ۳. مفاهیم واژه‌ها؛ ۴. نکات ادبی؛ ۵. نکات بلاغی؛ ۶. ساختار درونی آیه؛ ۷. ساختار بیرونی آیه؛ ۸. تفسیر؛ ۹. بررسی روایات؛ ۱۰. نکات و پیام‌ها.

ساختار روشمند تفسیری باید دارای سه ویژگی عمده باشد که عبارت‌اند از:

۱. پیش‌بینی محورها و مرحله‌های لازم تفسیری برای انعکاس آموزه‌های مختلف تفسیری؛
 ۲. تفکیک این مراحل از یکدیگر و انعکاس مباحث متناسب به هریک از محورهای تفسیری در ذیل آن‌ها؛
 ۳. رعایت اولویت‌بندی در محورها، به این معنا که بر ساختار مورد نظر، منطقی مشخص حاکم باشد.
- واژگان کلیدی: تفسیر، الگوی تفسیری، روش تفسیر، ساختار تفسیر، تفسیر جامع.

^۱ عضو هیئت علمی دانشگاه علم و صنعت.